Zorgbreed

60

Tijdschrift voor integrale leerlingzorg

Driemaandelijks,
15de jaargang, nr. 4

jun-jul-aug 2018

Fontys
Lectoraat Waarderen van Diversiteit

THEMANUMMER

Waarderen van Diversiteit

Storytelling en storycatching

Pak je professionele ruimte

Onderwijzen in vragen

Autonomie én structuur bieden

Pedagogische sensitiviteit ontwikkelen

Naar een inclusieve, positieve pedagogiek

Passend onderwijs en M-decreet

Garant

kelijkheid dat er vaak geen vervanging geregeld kan worden, waardoor leraren het zelf in eigen beheer en tijd moeten organiseren. Er zou, vergelijkbaar met Nederland, een financiële stimulans gegeven moeten worden rond het evidence-based werken, waarbij we bekijken: hoe gaan we aan de slag en wat levert dat op? Laat praktische problemen niet prevaleren boven de noodzaak van verandering. Haal de vrijblijvendheid weg en prioriteer verdere professionalisering van leraren bij onderwijsvernieuwing. ”

Marianne sluit daarop aan: “Palmer spreekt van een lemniscaat: wij moeten de hele dag van binnenuit naar buiten brengen wie je bent als leraar in je praktijk. Omgekeerd beïnvloedt die praktijk voortdurend ons binnenste. Dag in dag uit is dat een schikken en herschikken van ervaringen, waardoor we onze authenticiteit kunnen ontwikkelen. Een kind is geholpen bij goede didactiek en pedagogiek dus dat buitenste, de leeromgeving en de kennis van de leraar moet er goed uitzien. Draag in de professionalisering bij aan zowel het buitenste van de leraar in de vorm van kennis, maar zeker ook aan het binnenste ‘wie ben ik als leraar’.“

Wat geef je de leraar die dit leest mee?

Annet: “Ga vooral onderling praten over wat goed gaat. Zoek ruimte in de schooluren voor intervisie over wat er al wel is en ga samen kijken naar wat kunnen we doen om het te versterken. Creëer een cultuur waar we samen vanuit reflectie kunnen werken om de durf te ontwikkelen om handelingsbekwaam te blijven en beter te worden. Maak het met elkaar leren en ontwikkelen eigen en onderzoek samen welke kleine stappen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van inclusief onderwijs.”

Marianne: “Start om zo authentiek mogelijk op zoek te gaan naar het unieke en eigene van ieder kind en probeer de lol en verwondering van dat kind te zien. Start met kijken naar wat het kind wel in huis heeft, voordat je zicht krijgt op aandachtspunten. Probeer bij eventuele beperkingen het kind op natuurlijke wijze te faciliteren om het tot ontplooiing te brengen.

En aansluitend op Annet, deel de passie voor je beroep door mooie voorbeelden te delen. Collectieve identiteit kun je creëren door de individuele verhalen met elkaar te delen en te verbinden. Voer dialoog over wat je missie is, je waarden en opvattingen als het gaat over optimaal onderwijs voor ieder kind. Als je de individuele waarden met elkaar verbindt, kom je tot de collectieve waarden en zo krijgt een collectieve identiteit een stem. Je voelt dit in een school, een school die aanvoelt als een warm bad. Zo ontstaat een mooie plek voor elke leerling.”

Tot slot

We danken Annet en Marianne hartelijk voor hun persoonlijke en passionele antwoorden op de vragen. We hebben mooie overeenkomsten en verschillen gehoord tussen de onderwijssystemen van Vlaanderen en Nederland. De cirkel is rond; van ideaalbeeld tot wat je als leraar nou kunt doen om door diversiteit te waarderen tot inclusief onderwijs te komen.

Meer lezen?

M-Decreet: https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/grotelijnen-van-het-m-decreet

Passend Onderwijs: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs

Booth, Tony & Ainscow, Mel (2016). Index voor inclusie. Werken aan leren en participeren op school. 3de editie. (L. Vandenbroucke, H. Boonen, A. De Vroey en H. Luts, vert.). Heverlee: UC Leuven-Limburg.

De Vroey, A., Roelandts, K., Struyf, E., & Petry, K. (2016). Inclusive classroom practices in secondary schools. Towards a universal teaching approach. In B. De Wever, R. Vanderlinde, M. Tuytens, A. Aelterman (Eds.) *Professional learning in education. Challenges for teacher educators, teachers and student teachers.* Ghent, Academia Press. pp.179-202.

Otter, M. den. (2016). Een inclusieve leraar. *Zorg Primair, themanummer Passend onderwijzen = inclusief denken.* 17e jrg. Pag. 6-9.

Otter, M. den & Zon, A. van (2016). Bouwen aan relatienetwerken. *Platformpraktijkontwikkeling.nl.*

Dr. Hélène Leenders is associate lector en **dr. Paul Mutsaers** is lector van het lectoraat Diversiteit en (Ortho) Pedagogisch Handelen bij Fontys Hogeschool Pedagogiek, h.leenders@fontys.nl / p.mutsaers@fontys.nl

Lessen uit Limburg

Diversiteit waarderen in het primair onderwijs

Deze ouders hebben al zoveel aan hun hoofd. Het is zo lastig thuis. Dan kunnen ze er niks bij doen. Dan zeg ik ‘ik neem iets van je over. Ik ga in ieder geval voor het kind zorgen, zo goed mogelijk’ (leerkracht stimuleringsschool).

Kinderen in onze hedendaagse samenleving groeien op in een omgeving die ‘superdivers’ genoemd kan worden en dat geldt zowel voor de Randstad als voor provincies in de ‘periferie’, zoals Brabant en Limburg (Mutsaers & Swanenberg, 2012). Bij de ontwikkeling van beroepskwaliteiten van professionals in onderwijs en opvoeding dient daarom structureel aandacht te worden geschonken aan diversiteit. Het Lectoraat Diversiteit en (Ortho)Pedagogisch Handelen van Fontys Hogeschool Pedagogiek (FHP) beschouwt diversiteit als een fait accompli maar ziet tevens dat de omgang met diversiteit niet even gemakkelijk is voor een ieder. Wij zetten daarom in op de professionalisering van onderwijspersoneel en (professionele) opvoeders op het gebied van diversiteit. In overeenstemming met het superdiversiteitsparadigma beschouwen wij diversiteit als buitengewoon complex, gelaagd en multidimensionaal.

Door FHP werd samen met de Nieuwste Pabo te Sittard en de Universiteit Maastricht een tweejarige praktijkstudie uitgevoerd naar educatief partnerschap tussen ouders en leerkrachten op 90 basisscholen in Zuid Limburg (zie Leenders e.a. 2018a). In deze regio groeit ruim 20% van de kinderen op in gezinnen waarvan de ouders een zeer laag inkomen hebben en/of laag zijn opgeleid (landelijk 9% - CBS 2015) en is er sprake van generationele armoede en gerelateerde onderwijsachterstanden. Om de onderwijskansen van alle kinderen optimaal te benutten is een goede samenwerking tussen school en ouders onmisbaar. Een goed partnerschap met ouders vereist oprechte aandacht voor de nuances van verschillende sociale, culturele en economische omstandigheden van de leerlingen en hun ouders (Driessen 2013). Enkel dan kan een gedifferentieerde aanpak gekozen worden die past bij de specifieke ouderpopulatie van een school.

Lastige gespreksthema’s en conflicten

In onze zoektocht naar betekenisvolle praktijkvoorbeelden hebben we ouders en leerkrachten gevraagd over welke thema’s zij met elkaar spreken en hoe ze dat doen. Hoe komen ze er samen uit als er conflicten zijn? Ouders zijn daarover heel duidelijk: je moet een vertrouwensrelatie opbouwen *voordat* er dingen te bespreken zijn. Is de relatie al goed, dan kan vrijwel alles besproken worden. En ook al zijn er

Onderzoek

In onze studie hebben we onderscheid gemaakt tussen reguliere basisscholen, stimuleringsscholen met een hoog percentage leerlingen met een lagere sociaal-economische achtergrond en laagopgeleide ouders, en scholen voor speciaal basisonderwijs.

Wij zijn nagegaan hoe leraren in gesprekken met ouders invulling geven aan educatief partnerschap (een zoektocht naar betekenisvolle praktijkvoorbeelden) en welke kenmerken van leraren, school en leerlingenpopulatie hierbij een rol spelen. Omdat leerkrachten zich vaak minder comfortabel voelen in het contact met ouders met een andere culturele of sociaal-economische achtergrond (Bakker e.a. 2013), is er in de interviews bijzondere aandacht uitgegaan naar migrantenouders en laagopgeleide ouders van oorspronkelijk Nederlandse komaf. We hebben nadrukkelijk gelet op de houdingsaspecten van leraren (cultuurresponsiviteit) tijdens betekenisvolle gesprekken (zoals intakegesprekken, oudergesprekken, huisbezoeken).

De semigestructureerde diepte-interviews zijn in 2015-16 en 2016-17 afgenomen met respectievelijk 27 ouders en 55 leerkrachten: 11 ouders en 20 leerkrachten van reguliere basisscholen, 8 ouders en 14 leerkrachten binnen het speciaal onderwijs, en 8 ouders en 21 leerkrachten in stimuleringsscholen. De interviews zijn uitgevoerd door derdejaars studenten van beide betrokken hogescholen die daartoe getraind zijn door de onderzoekers in het project.

andere verwachtingen of conflicten, dan komt men er samen vaak wel uit (Leenders e.a. 2018b). Ook leerkrachten blijken gevoelige kwesties als vermoedens van mishandeling, misbruik of ernstige opvoedingsvragen met ouders te bespreken. Juist bij lastige gespreksthema's en omgaan met conflicten handelen leerkrachten op adequate wijze en passend bij de schoolpopulatie. Ze laten een proactieve en flexibele houding zien, beschermen de vertrouwensrelatie, hebben inlevingsvermogen in en compassie met ouders en stellen tegelijkertijd heldere en veilige grenzen waarmee ze het belang van het kind beschermen.

Wanneer het echt moeilijk wordt, zo lijkt het, verlaten leerkrachten hun *expertrol*, gaan zij naast de ouders staan en stellen de vraag: Hoe kunnen we het samen oplossen? Leerkrachten zouden zich meer bewust mogen zijn van hun goede houding in lastige situaties, zodat ze deze ook in de gewone omgang met ouders meer zouden kunnen inzetten (Leenders e.a. geaccepteerd).

In de interviews met leerkrachten zagen we ook dat leerkrachten in de omgang met ouders die sterk van henzelf verschillen, zich goed kunnen verplaatsen in de achtergrond en leefwereld van ouders. Ze trachten onbevooroordeeld te werk te gaan. In het volgende deel gaan we uitvoeriger in op deze houdingsaspecten van leerkrachten jegens ouders met een ander referentiekader dan zijzelf.

Omgaan met ouders met een ander referentiekader

Bij de analyse van houdingsaspecten van leerkrachten in het omgaan met ouders met een ander referentiekader, andere culturele of etnische achtergrond en/of andere thuistaal (inclusief dialect)

Voor de praktijk.

Ontwikkel cultuursensitieve gespreksvaardigheden

Het houden van gesprekken is een vaardigheid. Verdiep je in de verschillende sociaal-culturele achtergronden en houd rekening met de 'eigenheden' van de ander. Echte samenwerking kenmerkt zich door acceptatie en respecteren van verschillen. Het gaat hierbij niet alleen om culturele verschillen maar ook om verschillen in leefstijl en sociale verschillen. Ben je ervan bewust dat luisteren dikwijls belangrijker is dan praten.

Wil je er zelf mee aan de slag of met collega's? Laat je inspireren door zes trainingsfilmpjes op de website 'Educatief Partnerschap. Verschillende ouders, verschillende leerkrachten'. Deze bevatten kijkvragen en verdiepende opdrachten over veel voorkomende gespreksthema's met ouders.

is gekeken of zij blijk geven open te staan voor de gevoelens, behoeften en perspectieven van deze ouders. Tevens hebben we bestudeerd of leerkrachten zich verdiepen in de leefwereld van ouders, hun thuissituatie, thuistaal en of zij zich begripvol opstellen en rekening houden met (on)mogelijkheden van ouders.

Zes van de 22 geïnterviewde leerkrachten op reguliere basisscholen gaven hiervan positieve voorbeelden, tegenover 10 van de 14 leerkrachten uit het speciaal onderwijs en 17 van de 21 leerkrachten van stimuleringsscholen. De voorbeelden kwamen van alle scholen voor speciaal onderwijs en alle stimuleringsscholen. Op twee van de zes deelnemende reguliere basisscholen werden geen voorbeelden genoemd, hetgeen te verklaren is vanuit het lage aandeel lage SES en migrantenouders met kinderen in deze scholen.

We vonden geen negatieve houding van leerkrachten tegenover kwetsbare of incompetente ouders uit gezinnen die kampen met multiproblematiek, of jegens ouders van niet-westerse komaf. Alle leerkrachten blijken zich in voorkomende gevallen niet-veroordelend op te stellen. In het onderzoek troffen we juist sensitieve en compassievolle leerkrachten aan die laagopgeleide en niet-westerse ouders stimulerend tegemoet treden.

Leerkrachten tonen compassie met ouders die het thuis moeilijk hebben, werkloos zijn of te maken hebben met financiële moeilijkheden ("Het raakt me dat u als alleenstaande moeder in zo'n situatie bent gekomen", aldus een leerkracht op een stimuleringsschool). Dit is in het bijzonder het geval op de stimuleringsscholen, waar begrip is voor ouders die vanwege een moeilijke situatie thuis geen energie hebben om hun kind te helpen met huiswerk of met extra taken in verband met een zorgplan ("*Ik kan niet van moeder verwachten dat ze de structuur biedt die haar kind—met ernstige ADHD—nodig heeft met die vijf anderen die thuis rondrennen. Ik blijf in gesprek en geef kleine stapjes aan.*" – leerkracht stimuleringsschool). Tevens is er begrip voor het feit dat ouders soms geen besef hebben van de problemen van hun kinderen (*"En als je zelf heel druk bent en het kind gaat zich ook zo gedragen en school vindt het een probleemgeval, dan zie je dat zelf niet. Dat begrijp ik."* – leerkracht stimuleringsschool).

Als ouders andere opvoedidealen en -praktijken hebben vanuit hun culturele achtergrond is daar in alle voorkomende gevallen begrip voor, zelfs in de extremere gevallen. Zo begrijpt een leerkracht van een school voor speciaal onderwijs dat een alleenstaande Marokkaans-Nederlandse moeder haar manipulatieve zoontje niet makkelijk kan aanpakken (*"Ik zie ook wel dat de jongetjes prinsjes zijn in die cultuur,"* aldus de leerkracht). Een andere leerkracht van een school voor speciaal onderwijs deelde met ons een verhaal over een Somalisch-Nederlands gezin: *"Ze hadden allemaal toestanden en konden niet komen* [naar school], *dus ik rij zelf even langs, en dan kookt moeder Somalisch voor je, maar je kon niet over de leerling praten… Hij is een man, hij is de koning in huis."* Een vader van het kamp, die stelt dat *"jongens bij hen geen huishoudelijke taken hoeven te doen"* wordt door de leerkracht van een stimuleringsschool heel langzaam op weg geholpen om er anders tegenaan te kijken. Een leerkracht van diezelfde school die te maken kreeg met het verwijt dat ze discrimineert (*"De juf heeft wat tegen Chinezen, want die van ons mag niet naar de havo"*), geeft aan dit te begrijpen vanuit de taalbarrière en de hoge prestatieverwachting van deze ouders. Zij neemt de tijd om het voor het kind op te nemen en te zorgen dat zijn ouders hem niet overvragen.

Een constante in de interviews is dat leerkrachten de tijd nemen. Waar het er in de stimuleringsscholen vooral om gaat onzekere ouders vanaf het allereerste begin van de schoolcarrière aan de hand te nemen (bv. door boekjes voor thuis mee te geven of ouders te laten oefenen op school en dit de hele schooltijd van een kind vol te houden), benadrukken de leerkrachten in het speciaal onderwijs dat het acceptatieproces van ouders lang kan duren. Er wordt ook op gewezen dat de acceptatie van sommige ouders met een migratieachtergrond nog moeilijker is, vooral waar het gaat om zonen (*"Ik snap dat allochtone ouders nog extra moeite hebben als ze een zoon hebben die zich niet goed ontwikkelt. Ik laat altijd zien dat ik begrijp dat het tijd kost, maar dat hun kind er zelf niks aan kan doen,"* aldus een leerkracht in het speciaal onderwijs). Ouders worden ondersteund in het acceptatieproces (*"Moeder is alleenstaand. Ze mag altijd haar hart komen luchten"*) en leerkrachten begrijpen de weerstand van ouders als ze een handelingsplan moeten ondertekenen.

Tevens brengen leerkrachten in het speciaal onderwijs bewust ouders met elkaar in contact om hen te leren omgaan met de stigma's die zij ervaren en om ervaringen te delen (*"Andere ouders weten wat het betekent om 24/7 een kind te hebben dat alle kanten opgaat"*). In de stimuleringsscholen gebeurt dat vooral om migrantenouders elkaar te laten steunen, of als extra doorwerking van het VVE-thuisprogramma. Het doel is dan altijd om ouders langs die weg meer bij school te betrekken.

Tenslotte zien we dat leerkrachten van stimuleringsscholen en in het speciaal onderwijs opvallend mild zijn tegenover ouders die boos of brutaal worden (*"Blaffende honden bijten niet. Soms schreeuwen ze wat, maar uiteindelijk is het hun onmacht."* Of: *"Vader was boos op de situatie, niet op mij. Dan zeg ik:* 'Wat kan ik voor je betekenen, wat kan ik voor je wegnemen?'"). En over een andere vader die een kort lontje heeft vanwege zijn situatie bij Jeugdzorg zegt een leerkracht: *"Als ik nog meer begrip voor de situatie zou hebben gehad zou hij niet zo zijn ontploft."* Een moeder die regelmatig haar geduld verliest, mag in een apart kamertje plaatsnemen om te kalmeren.

Conclusies en discussie

Onze conclusies wijken af van ander onderzoek (bv. Broomhead, 2014) waaruit blijkt dat onderwijsprofessionals die te maken hebben met lage SES ouders en leerlingen met leer- en gedragsproblemen juist minder positief reageren op wat zij beschouwen als een chaotische en dysfunctionele thuissituatie van leerlingen en hun ouders. Wij sluiten juist aan bij de bevindingen van Bakker en collega's (2013): leerkrachten zijn wel degelijk in staat zich responsief op te stellen tegenover ouders met een andere achtergrond dan zijzelf en dat maakt dat ouders zich beter thuis voelen op school. Ook de positieve houding tegenover de thuistaal van migrantengezinnen geeft ouders dat gevoel. We zagen in de lerareninterviews veel voorbeelden van leerkrachten die bewust dialect spreken met laagopgeleide ouders en die tolken, familieleden, andere ouders, gebaren, of beeldmateriaal gebruiken om te communiceren met anderstalige ouders.

Zelf aan de slag

Wanneer je je als leerkracht zorgen maakt over leerproblemen of gedragsproblemen van een kind of wanneer er signalen zijn dat er sprake is van verwaarlozing of een onveilige thuissituatie, is het niet altijd gemakkelijk dit aan te kaarten in een gesprek met de ouders. Hoe kun je je zorgen kenbaar maken zonder aanvallend over te komen? Hoe zorg je ervoor dat je met de ouders samen komt te staan in het belang van het kind?

1. Bekijk het filmpje Zorgen bespreken op de website 'Educatief Partnerschap. Verschillende ouders, verschillende leerkrachten' en beantwoord de kijk- en reflectievragen.

2. Bespreek met een collega een casus van een gesprek met een ouder waarin je je zorg om een leerling hebt kenbaar gemaakt. Wat was de zorg en hoe heb je het gesprek aangepakt? Hoe reageerde de ouder? Hoe lukte het om de onderstaande vaardigheden toe te passen?
   - Zorg aankaarten zonder aanvallend over te komen.
   - Gepaste gevoelsreflecties geven.
   - Het belang van het kind centraal stellen.
   - De krachten van ouder benutten.
   - De ouder als ervaringsdeskundige van het kind zien.
   - Adequaat de balans tussen engageren en positioneren hanteren.
   - Je communicatie op de ouder afstemmen.

3. Wat ga je in een volgend gesprek anders doen?

Anderzijds realiseren leerkrachten zich dat te simpel taalgebruik ouders ook het gevoel kan geven dat ze dom zijn. Voor lage SES en migrantenouders geldt dat velen zich schamen voor hun laaggeletterdheid of taalachterstand. En om het nog wat complexer te maken: *"Niet de taalbarrière is de grootste uitdaging, maar het verwachtingspatroon vanuit de thuiscultuur. Marokkaanse jongens moeten naar de havo, want op het vmbo worden ze criminelen, denken ouders,"* zo vertelde een leerkracht werkzaam bij een stimuleringsschool.

Dit laatste citaat stelt ons in staat om toch een kritische noot te plaatsen bij het hoofdzakelijk positieve en veelbelovende verhaal dat we in dit artikel hebben gepresenteerd. Ergens schuilt er een risico

in het cultuursensitief werken van de leerkrachten, dat een sterke betekenisverwantschap vertoont met het multiculturalisme-discours dat we kennen uit de hoogtijden van de Nederlandse welvaartstaat. En dat risico kan worden geduid met de term 'culturalisme' (Mutsaers e.a., 2014; Siebers e.a., 2015). Gedrag van ouders en kinderen wordt, met de beste intenties, cultureel verklaard (Marokkaanse jongens zijn prinsjes en Chinezen overijverig, omdat dat nu eenmaal zo werkt in de cultuur), terwijl het wellicht meer voor de hand ligt om verklaringen te zoeken in de maatschappelijke positie van gezinnen. In de woorden van de Scandinavische antropoloog Frederik Barth (1969): soms geven de *etnische grenzen* een betere verklaring voor sociaal gedrag dan de *culturele inhoud*. Het laatste citaat is treffend: niet een culturele drive om beter te presteren maar de angst voor een maatschappelijk discours dat Marokkaans-Nederlandse jongeren criminaliseert kan ten grondslag liggen aan de wens van Marokkaans-Nederlandse ouders om hun jongens te zien groeien in het onderwijs.

Bronnen

Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. en Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effecten van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren hierbij kunnen vervullen.* Nijmegen: Radboud Universiteit.

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organisation of cultural difference.* Long Grove, IL: Waveland Press.

Broomhead, K. (2014). 'A clash of two worlds'; disjuncture between the norms and values held by educational practitioners and parents of children with behavioural, emotional and social difficulties. *British Journal of Special Education, 41*(2), 136-150.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), (2015). Bevolkingssamenstelling, kerncijfers. Verkregen van http://statline.cbs.nl

Driessen, G. (2013). *De bestrijding van onderwijsachterstanden. Een review van opbrengsten en effectieve aanpakken*. Nijmegen: ITS.

Leenders, H., Haelermans, C., De Jong, J. & Monfrance, M. (2018b). Ouders van basisschoolleerlingen in Zuid-Limburg over ouderbetrokkenheid - een pilot studie. *Pedagogiek, 38* (1), 47-73. Voor de andere publicaties van Leenders zie: http://educatief-partnerschap.nl/onderzoek/publicaties

Mutsaers, P. en Swanenberg, J. (2012). Super-diversity at the margins? Youth language in North-Brabant, the Netherlands. *Sociolinguistic Studies* 6(1): 65-89.

Mutsaers, P., Siebers, H. en De Ruijter, A. (2014). Chapter 9. Becoming a minority: Ethno-manufacturing in The Netherlands. In Tripathy, J. en Padmanabhan, S. (red.) *Becoming minority: How discourses and policies produce minorities in Europe and India,* pp. 174-195. New Delhi: Sage.

Siebers, H., Mutsaers, P. en De Ruijter, A. (2015). Etnoproductie in Nederland: Etniciteit en etnische discriminatie als gevolg van de Nederlandse politiek en media. In Davidović, M. en Terlouw, A. (red.) *Diversiteit en discriminatie: Onderzoek naar processen van in- en uitsluiting,* pp. 245-262. Amsterdam: Amsterdam University Press.

(Advertentie)

Autistisch gelukkig

Positief leven met autisme

S. Peeters

ISBN 978-90-8575-070-3 – 160 blz. – € 25,50

Van jongs af aan leren we ons plekje vinden in de samenleving. Ook mensen met autisme, al is dat voor hen een grotere uitdaging dan vaak wordt gedacht. We willen onszelf kunnen zijn, uit de bol gaan, en ons ontwikkelen tot wie we zijn. Voor mensen met autisme is dat niet anders. Hoewel 'gelukkig zijn' voor hen vaak wordt ingevuld vanuit andermans verwachtingen. In dit boek vertelt Sam Peeters, man met autisme en een fysieke beperking, over zijn zoektocht naar autistisch gelukkig zijn. Van anders-zijn naar leven met autisme, maatschappelijk aan- en inpassen, tot echt autistisch gelukkig, dit boek vertelt het dagelijkse leven van de auteur, met praktische tips en een flinke dosis humor. Of je nu veel weet over autisme of nog veel vraagtekens hebt, dit verhaal werpt een ander licht op leven met autisme.